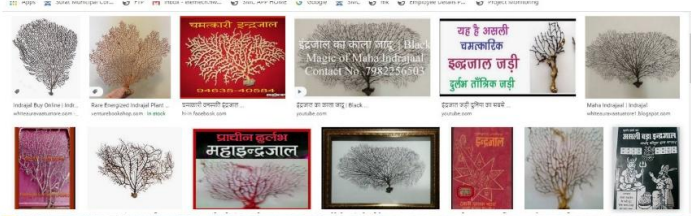

સમુદ્રની પટકથા

ગુજરાતી ભાષાના વાંચકો માટે એક અલગ પહેલ....સમુદ્રના વિવિધ જીવોની જીવન શૈલીનાં વર્ણનનો કંઈક અલગ અંદાજ

ભાગ ૭ : "ઈન્દ્રજાળ"

મિત્રના ઘરે મળવા ગયો, ઘરમાં પ્રવેશ કરતા જ સામે દીવાલ પર લટકાવેલી ફોટોફ્રેમ પર નજર ગઈ લાલ રંગનાં બેકગ્રાઉન્ડ તથા લાકડાની ફ્રેમમાં જાણે કોઈ વનસ્પતિનાં પાનને સૂકવી આકર્ષક કલાકૃતિ બનાવી હોય. પરંતુ તેના પર કકુનું તિલક અને રુદ્રાક્ષની માળા...!. જરા પણ વિલંબ વગર મિત્રને તે બાબતે સવાલ કર્યો. એણે કહ્યું એને ઈન્દ્રજાળ કહેવાય અને તેનું પૂજન કરવું ખુબજ લાભદાયક ગણાય. પરંતુ એ ખરેખર શું હતું એ ખબર ન પડતા માહિતી હજી અધૂરી જ રહી. એક માસ બાદ મારે દ્વારકામાં જવાનું થયું. સમુદ્રોથી ઘેરાયેલા દ્વારકાનાં સમુદ્ર જીવસૃષ્ટીથી ભરેલા સમૃદ્ધ કિનારાઓ

મારા માટે જાણે અખૂટ માહિતીનો સાગર. અમે હોડી માં બેસી બેટ દ્વારકા પહોંચ્યાં ત્યાં એક નાનકડી રેકડીમાં દરિયાના વિવિધ શંખો, છીપ, મોતી જેવી વસ્તુઓ વેચાતી હતા. ત્યાં પેલા મિત્રને ઘરે ફોટોફ્રેમમાં જોયેલ ઈન્દ્રજાળ પર નજર પડી. પણ અહીં ફોટોફ્રેમ ન હતી. દોરીમાં બાંધીને લટકાવેલી ઈન્દ્રજાળને સ્પર્શ કરી રેકડીનાં માલિકને પૂછ્યું, તેમના કથન મુજબ એ એક દરિયાની અતિ દુર્લભ વનસ્પતિ. જે દરિયામાં માછીમારીની જાળમાં ફસાઈને આવતી હોય છે. રેકડીમાં કાળી, સફેદ અને નારંગી રંગની ઈન્દ્રજાળ હતી. અંતે સમુદ્રને જોડાયેલી જીવસૃષ્ટી એટલે વધુ જાણકારી મેળવવી અનિવાર્ય થઈ.

ત્રિકાળજ્ઞાની ગુગલમાં શોધ કરતા ઈન્દ્રજાળનું કઈ અલગ જ સ્વરૂપ જોવા મળ્યું. જે તંત્ર વિદ્યા તેમજ ધાર્મિક/તાંત્રિક કીર્ત્યાઓ સાથે વધુ સ્પર્શતું હતું. પરંતુ અંતે સાચી માહિતી મળી,...

ઈન્દ્રજાળ એ એક દરિયાઈ વનસ્પતિ નહિ પણ ખરેખર સમુદ્ર પ્રાણીજીવ. વર્ગ: Anthozoa, પેટા વર્ગ: Octocorallia (નરમ પરવાળા/ સોફ્ટ કોરલ) શ્રેણી Alcyonacea માં સમાવિષ્ટ આ પ્રજાતિ જે Seafan/Seawipe તરીકે ઓળખાય. જેમાં ૫૦૦ થી વધુ પ્રજાતિઓનો સમાવેશ થાય. નાના સુક્ષ્મ પોલિપ્સ કોઈ પથ્થર કે સમુદ્ર તળેટીમાં એકત્ર થઈને સમૂહ જીવન થકી વિવિધ પ્રકારનાં પરવાળાની રચના કરે તેવી જ રીતે આ નરમ પરવાળા એટલે ઈન્દ્રજાળની પણ રચના થાય ફર્ક ફક્ત આકારનો. કેલ્સિયમ કાર્બોનેટની થોડી જટિલ રચના અને વૃદ્ધિદર પણ ખુબ ધીમો. ઈન્દ્રજાળ સમુદ્ર તળેટી કે પથ્થર પર પકડ બનાવી સમુદ્રના પ્રવાહ

સામે નાના વૃક્ષ ભાતી લડત આપે એવું અડગ. સમુદ્ર પાણીમાં રહતા micro plankton એટલે 0.0૫ થી ૧ મીમી સાઈઝનાં સુક્ષ્મ જીવનો ખોરાક તરીકે ઉપયોગ કરે. આકારમાં ૩ સેમી થી લઈ ૪ ફૂટ જેટલા વિશાળ. અને સફેદ, નારંગી, જાંબલી જેવા વિવિધ રંગો ધરાવે. મૃત ઈન્દ્રજાળ સુકાયા બાદ કાળા રંગનું જાણે વૃક્ષનું પાન સુકાય/સળી ગયા બાદ એની શિરાઓ દેખાતી હોય એવો દેખાવ.

દુનિયા ભરમાં કલાત્મક ઘર સજાવટ વસ્તુ તરીકે ઉપયોગ માં લેવાય. અને ભારતમાં ધાર્મિક અને તાંત્રિક વિદ્યા માટે ઉપયોગમાં લેવાય. પરિણામે મોટા પ્રમાણે સમુદ્ર માંથી તેનું છેદન થાય. ખરેખર ઈન્દ્રજાળ એ કોઈ વસ્તુ નથી, પરતું શાસ્ત્રો મુજબ કોઈ મંત્ર વિધાનું નામ જણાય..! તેમ છતાં જાળ જેવી રચના અને દુર્લભ તરીકેની ઉપમાનાં પરિણામે આજે Seafan/Seawipe ને “ઈન્દ્રજાળ” ની પદવી મળી હોય એવું લાગે. આમ તો ભારતમાં વાઈલ્ડ લાઈફ પ્રોટેક્શન એક્ટ, ૧૯૭૨, શેડ્યુલ-૧, પાર્ટ ૪ (એ) મુજબ સરક્ષણ હેઠળ Seafan/Seawipe સમાવિષ્ટ.

પણ અંધવિશ્વાસ ક્યાં નિયમમાં બંધાય છે....?

<https://conchology.co.in>

www.facebook.com/conchology.co.in

- મેહુલ& હિરલ

તા. 03/0૮/૨૦૨૦